

A TABÁN MÁSODIK HALÁLA ÉS ÚJJÁSZÜLETÉSE

Írta: RELLE PÁL

Nem is a levegőben, talán bennem az ősz hangulat, amellyel most a halálraftélt Tabán romjai között járok. Foghíjas uccák során, térdre roskadt ház-aggastyánok között nem tudok szabadulni egy régi emléktől. A világháburú elején történt. Már jöttek a lengbergi csata hírei, amelyek mögött ezrével aludtak ki az alig meggyújtott magyar életmécsek és a halál sötétsége nyitotta el a sok-sok idegen életvilágot. A világtörténelemnek ezekben a drámai pillanataiban én egy csendes szobában ültem és vak voltam és süket minden iránt, ami odakünn történt. A magam külön drámája úgy tartotta el ezt a világtörténelmi színjátékot, mint ahogyan egy könnyesepp a szemünkben elhomályosítja a villám fényét. Tabán a csendes szobában akkor haldokolt valaki, aki legközelebb állt hozzám és nem tudom: restelkedjem-e, hogy az emberi fájdalom e tragikus közelségében nem tudtam a távolibb és kollektívebb érzés csúcsáig az emberiség kínszenvedésének Golgota-ormáig emelkedni? Hasonló érzés fog el most is. Tudom és érzem, hogy körülöttem egy egész világ recseg-ropog és itt az agonizáló kis uccák és halálfélelemben dermedt rokant viskók között mégis csak ez fáj, ez az elmulása, vége valaminek, ami közel áll hozzám, magam se tudom miért!

★

Tényleg, azt se tudom: tulajdonképpen mi közöm nekem ehhez az egész Tabánhoz? Éltem itt? Nem. Vannak nagy emlényeim, amelyek hozzáfűznek? Semmi sincs. Megszoktam, hogy van. Megszoktam, hogy aggódjam érte. Most ez az aggódás elveszti létjogosultságát. Talán ez minden. Legfelejtette még egy gyermekemlék, mely a legszentimentálisabb pillanataimban se tudott megőzni. Most se akarom nagykorúsítani. Két kis diák (pardon: az egyik diákleány volt) úgy érezte, hogy nagyon egymáshoz tartozik. Együvé tartozásuk jogát azonban nem respektálták a felsőbb szülői hatóságok. A két kis diák tehát elhatározta, hogy kivonja magát a felnőttek jogtiprása alól. Egyik szép tavaszi délután így ballagtunk át a Tabánba, ami akkor még nagyon messze volt Pesttől. Külföld volt. Rácváros volt. Egy darab ittelejtett török világ volt, tele lankönyvi romantikával, halott timárok bagaria-illatával és elkallódott szőlőskertek édes emlékfízelével. A szabadság öntudatában odaát már kéz a kézben jártuk a girbegörbe uccákat és, ha jól emlékszem, formális házassági ajánlatot tettem kis hölgyemnek. A házasságból azonban nem lett semmi. Ránk alkonyult és a sötétség elriasztó kísértetként állt közénk. Előbb a kislány fakadt sírva, aztán én kezdtem szepegni. Csak egy jóságos öreg bácsi segítségével tudtunk kikecmeregni ebből az idegen, misztikus városlabirintusból. Mi maradt ebből? . . .

Most itt állok korom puderjével a halálétkomon s egy törpe homokpúpról egyetlen pillantással átölelem ezt az egész kis pusztuló világot. Hol itt az idegesség, messzeiség? . . . Egy kőhajításnyira minden: mult, történelmi hervadás, újjászületés. Csupa józan közelség. Egy világváros ölében néhány örött, ócska játékhalmi . . .

Arra a csendes szobára gondolok, a lengbergi csata idején. A négy fal között egy lélek készülődött a nagy útra. De valahol egy gramofon krákogva fumigálta ezt a készülődést. Az új találmányok kiméletlenségével, a technika könyörtelen érvényesülési akaratával recsegett be a falakon és gázolta le rémülten áhítatomat. Nagyjában a Tabánnal se történik egyéb. Mi ez a kis bánatspicc bennem? . . . Az életfejlődés (sőt visszafejlődés) gramofonlemeze forog és kiméletlenül és diadalmasan nem törődik azzal, hogy itt egy darab történelmi mult, egy kis pusztuló világ lelke készülődik a nagy útra.

★

Ilyen az élet. És ilyen a halál.

Mégis . . . az a fetisimádat, amellyel ragaszkodunk a könyveinkhez, amelyeket

már kiolvastunk és ragaszkodunk a dédapánk lúdtollához, amely haszontalanul hever az íróasztalunkon . . . valahogyan így, ezzel a félig sznob műértelemmel és félig babonás kegyelettel ragaszkodik minden pesti ember a Tabánhoz. Talán csak azért, mert nem akar túladni egy ódon hangulati lehetőségen, amit kulturális tulajdonának érez. Vagy mert nem akar, esetleg nem tud lemondani egy egyébként haszontalan darab városreklyéről, amelyet a déd- vagy fiki-ideje hagyott rája. A pesti ember, az is, aki sose látta, ragaszkodik a Tabánhoz, holott alkalmasint azt se tudja, hogy mit jelent ez a szó: Tabán. Állítólag törökül hegylábát jelent. Ámde Komárom mellett is van egy Tabán, ahol pedig nincs is hegy. Mind-egy. És mégse mindegy. Nehéz az olyan érzést definiálni, amellyel az ember ragaszkodik valamihez, csak azért, mert nem akarja elveszíteni. A párizsiak, mert féltették a Champ de Mars térharmóniáját és mert a város látképét is féltették, tiltakoztak az Eiffel-torony felépítése ellen. Most ugyanilyen okokból tiltakoznának a lebontása ellen.

Nem először érzem, hogy a megszokásnak külön esztétikája és külön lokálpatriotizmusa van. A velencei Márkus-templom stílusegyvelege szép, mert a sok évszázados megszokás műremekké egyesítette. De képzeljük el Giotto firenzei Campanile-jét a gótikus és barokképítészettől hozzáadásával, vagy méginkább a mai „sachlich“-toldalékkal. A milói Vénusz gyönyörű csonkaságán nem lehet és nem szabad javítani. Ezen Michelangelo is csak ronthatott volna. Szegény Tabán . . . ma már túl a megszokhatóság esztétikai határain — mit remélhet? Csonkán, szétdarabolva, életképtelenül, ahogy itt fekszik esztendő óta a fejlődő városi élet útszélén . . . mögötte az elmosódó mult szépségével . . . bennünk a ragaszkodás kihalt pernyéjével, — talán jobb neki így.

★

Tehát március . . . !

Furesán hangzik (kicsit vigasznak is számom), hogy márciusban tulajdonképpen nem első, hanem második halálát fogja a Tabán — megélni. Esetleg túlélni. Mint ahogyan 1881-ben bekövetkezett tűzhalálát is túlélte. Sőt, ami sokkal nehezebb, túlélte újjászületését is. Ezekben a szomorú órákban mi egyéb vigasza lehet a jó pesti optimizmusnak? Hinni kell a történelmi megismétlődésekben. Száz életre születik, aki száz halállal hal meg. A pesti városesztétika légkörében természetesen nem szabad csodára várni. Az 1810-es tűzvész és az újjáépítés befejezése után a régi Tabán egyik finomlelkű öreg ismerőjétől megkérdezte valaki:

— Vajjon milyen volt a régi Tabán?

A kérdezett legyintett a kezével:

— Elképzélheti, — felelte — hogy milyen lehetett a régi, ha az új is ilyen.

Ezt a kérdést a bölcs tapasztalat alapján mellőzésre ajánljuk a jövőben.

Bárczy István Budapest volt főpolgármesterre annakidején szinte új világot akart teremteni a Tabán helyére. A történelmi közbizalmak azonban halomra döntötték terveit. Később egy ízben fanyar kedéllyel jegyezte meg:

— A Tabán nem lesz, hanem volt.

A két idézet megjegyzés között mire számíthatunk most? Egy új tündérvárosra? Aligha. Beérjük, mert ma különösen be kell érniünk, ha az, ami újra épül a Tabán helyén, legalább arra nyújt lehetőséget, hogy megszokjuk. A többit bízzuk az időre, erre a nagyszerű építömesterre, aki közös formába gyúrja a legkiáltóbb stílusellentéteket és évtizedek patinárétegeivel egyenlíti ki a legharsogóbb színek csetepatéit is. Minden új régi lesz egyszer és megszépül a ráboruló emlékmohától. Ha akad egyszer ötven esztendő, vagy évszázad múltán vénülő pesti vagy ifjú diákpár, aki hajdani emlékidézésre egy sóhaját hozza el ide a roskadó ú-

DARMOL
A TÖKELETES HASHAJTÓ
enyhe, biztos, ártalmatlan.

Tabánba . . . nem lehet több szavunk, panaszkodunk. Mit tudjuk mi: nem ez-e a titka mindennek, amit tudákos fejjel tradícionak, szépségnek, stílusnak nevezünk?